

Pembayaran Zakat Pendapatan Melebihi Kadar Kewajipan Zakat: Kajian dalam Kalangan Kakitangan Kerajaan di Malaysia

Payment of *Zakat* on Income in Excess of Obligatory *Zakat* Rate: A Study among Government Staff in Malaysia

SITI ZULAIKHA NASIR
HAIRUNNIZAM WAHID
MOHD ALI MOHD NOOR

ABSTRAK

Instrumen zakat memainkan peranan penting sebagai komponen dalam sistem ekonomi bagi meneraju sosioekonomi umat Islam yang lebih sejahtera di negara Malaysia di samping sistem cukai yang sedia ada. Jumlah kutipan zakat pendapatan yang meningkat saban tahun di setiap negeri disebabkan oleh pelbagai faktor termasuklah kemungkinan wujud pembayar zakat yang membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan berzakat. Namun permasalahan kajian ini ialah apakah faktor yang mempengaruhi pembayar zakat pendapatan membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat. Kajian ini adalah signifikan kerana pihak institusi zakat perlu memberikan tumpuan kepada faktor tersebut dan implikasinya jumlah kutipan zakat pendapatan akan terus meningkat dengan kadar yang besar yang akhirnya akan meningkatkan manfaat agihan kepada asnaf zakat. Justeru kajian ini akan mengkaji gelagat masyarakat Islam membayar zakat pendapatan dan melebihi pembayaran melebihi kadar kewajipan serta menganalisis persepsi masyarakat terhadap pelaksanaan sistem zakat dan cukai di Malaysia. Kajian ini menggunakan analisis secara deskriptif ke atas ujian skor min, analisis Alpha Cronbach dan perbezaan nilai GAP min ke atas responden penjawat awam di Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM). Hasil kajian menunjukkan kadar nisbah zakat yang dibayar melebihi kadar kewajipan adalah pada kadar 0.4 lebih daripada kewajipan zakat yang sepatutnya yang berupaya memberi sumbangan sebanyak 21 peratus daripada keseluruhan kutipan zakat di negeri Melaka. Menariknya, kajian mendapati tindakan ini didorong oleh faktor agama dan faktor nilai altruisme yang signifikan mempengaruhi gelagat pembayar zakat. Selain itu, hasil kajian menunjukkan responden lebih berpuas hati dengan maklumat serta pelaksanaan sistem zakat berbanding cukai. Beberapa cadangan dan implikasi dasar turut dibincangkan dalam kajian ini

Kata kunci: JAIM; zakat pendapatan; penjawat awam; nilai altruisme; sistem zakat dan cukai

ABSTRACT

The zakat instrument plays an important role as a component in the economic system to build a more prosperous socio-economy for Muslims in Malaysia, in addition to the existing tax system. The total collection of zakat on income increases every year in each state. This is caused by various factors, including the possibility of zakat payers who pay zakat on income in excess of the zakat obligatory rate. However, the purpose of this study is to determine the factors that influence zakat payers to pay zakat on income in excess of the zakat obligatory rate. This study is significant because the zakat institution needs to focus on these factors so that the amount of zakat collection of income will continue to increase at a larger rate, which will ultimately increase the benefits of zakat distribution to asnaf. This study examined the factors that influence the Muslim community to pay zakat on income in excess of the prescribed rates. It also analyzed the community's perception of the implementation of the zakat and tax systems in Malaysia. Descriptive analysis of mean score test, Alpha Cronbach analysis, and values of difference in GAP mean were applied to respondents at Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM). The findings show that the ratio of income zakat payment to the obligatory zakat exceeded by 0.4, which is capable of constituting 21 percent of total zakat collection of Melaka. Interestingly, the study finds that this behaviour is driven by religious factors and that the altruism factor significantly affects the behaviour of paying income zakat in excess. Next, the results of the study show that the majority of respondents are more satisfied with the zakat information and system rather than with the tax system. Some suggestions and policy implications were also discussed in this study.

Keywords: JAIM; Zakat on income; government staff; altruism factor; the zakat and tax system

PENGENALAN

Zakat sebagai salah satu daripada lima rukun Islam adalah ibadah yang wajib ditunaikan oleh semua individu Muslim setelah memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh syarak sebagaimana memenuhi maksud zakat dari segi syarak iaitu mengeluarkan harta tertentu untuk diberikan kepada asnaf-asnaf yang berhak menerimanya setelah memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh syarak. Adapun zakat dari segi bahasa membawa maksud bersih, suci, subur, berkat dan berkembang. Firman Allah S.W.T, yang bermaksud;

Sesungguhnya, orang-orang yang beriman, melakukan kebaikan, melaksanakan solat, dan menunaikan zakat, mendapat pahala di sisi Tuhannya. Mereka tidak ada berasa takut tidak bersedih hati.

(Surah Al-Baqarah: 277)

Hikmah peranan zakat adalah sangat luas merangkumi aspek rohani, aspek ekonomi dan aspek sosial. Zakat dianjurkan untuk menyucikan dan menyuburkan harta pembayar zakat bagi mendapatkan keredhaan Allah S.W.T dan keberkatan hidup, membersihkan hati pemberi zakat dari sifat tamak dan mementingkan diri sendiri, mengurangkan perasaan iri hati dalam kalangan yang kurang bernasib baik serta melahirkan sifat syukur terhadap nikmat yang dikurniakan oleh Allah S.W.T (Eza & Rizal 2011). Dalam masa yang sama, zakat memainkan peranan yang penting sebagai komponen dalam sistem ekonomi yang berupaya meningkatkan kuasa beli masyarakat sekaligus meningkatkan produktiviti negara (Zainol & Kamil 2009), mampu menjadi program perdana dasar belanjawan negara bagi membasmi kemiskinan dalam kalangan umat Islam dan mengurangkan kadar kemiskinan di negara Malaysia di samping sistem cukai sedia ada (Azura, Nurazlina & Fadzlin 2005) sehingga akhirnya menjamin kestabilan ekonomi dan menyelesaikan masalah pembangunan negara. Di samping itu, zakat bertindak sebagai mekanisme sosial yang menghubungkan masyarakat dalam Islam apabila setiap individu menyedari bahawa setiap bahagian individu berada dalam kebajikan orang lain dan saling melengkapi (Afzal-Ur-Rahman 1994). Firman Allah S.W.T, yang bermaksud;

Ambillah zakat daripada harta mereka untuk membersihkan dan menyucikan mereka, dan berdoalah untuk mereka. Sesungguhnya doamu itu (menumbuhkan) ketenteraman jiwa bagi mereka. Allah Maha Mendengar, lagi Maha Mengetahui.

(Surah Al-Maidah : 103)

Secara amnya, zakat terbahagi kepada zakat fitrah dan zakat harta. Jenis zakat harta telah diperluaskan kepada bentuk harta terkini seiring dengan perkembangan ekonomi semasa yang dikenakan ke atas harta-harta yang berkembang iaitu terdiri daripada zakat pendapatan, zakat wang simpanan, zakat emas dan perak, zakat pertanian, zakat ternakan, zakat saham dan zakat galian dan rikaz.

Mujaini Tarimin (2005) pada awalnya membezakan konsep zakat gaji dan zakat pendapatan, namun begitu, kedua-dua bentuk zakat ini telah menggunakan istilah yang sama yakni *al-Mal al-Mustafad* iaitu apa-apa upahan, ganjaran, habuan atau mana-mana sebutan yang semakna dengan pendapatan daripada majikan awam atau swasta mahupun pelanggan secara tetap, kontrak, persaraan atau kematian dengan syarat pendapatan itu terkeluar daripada transaksi perniagaan, pelaburan atau pembiakan ternakan. Klasifikasi jenis hasil yang hampir sama oleh Al-Qaradawi (1994) dan Husein Sahata (2003) yang menambah sumber perkahwinan. Sehubungan dengan itu, pendapatan dan gaji adalah tergolong dalam harta yang *dikhthilaf* wajib zakat (Hairunnizam et al., 2005). Kewajipan zakat pendapatan juga disandarkan pada dalil Al-Quran sebagaimana firman Allah S.W.T, yang bermaksud;

Wahai orang-orang yang beriman! Sedekahkanlah sebahagian daripada hasil usahamu yang baik dan sebahagian daripada apa yang telah Kami keluarkan daripada bumi untukmu.

(Surah Al-Baqarah :267)

Menurut Al-Qaradawi (2002), Mujaini (2005) dan para fuqaha, kalimah '*ma kasabtum*' (daripada hasil usahamu) dalam ayat tersebut memberi pengertian yang lebih kurang sama yakni sebarang hasil pekerjaan yang diperoleh secara halal pada bila-bila masa dan di mana sahaja melayakkan individu tersebut atau wajib dikenakan zakat. Ia termasuklah kerja-kerja perkhidmatan, kemahiran, kepakaran dan pendapatan ahli profesional yang merangkumi gaji, upah, elaun, bonus dan lain-lain. Di Malaysia, zakat pendapatan mula diperkatakan pada akhir tahun 1970-an. Fatwa berkaitan kewajipan zakat ke atas pendapatan gaji bagi orang yang layak mengeluarkan zakat telah diputuskan oleh Muzakarah Khas Jawatankuasa Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia yang bersidang pada 22 Jun 1997 (Pusat Pungutan Zakat MAIWP). Di kebanyakan negeri juga telah mengeluarkan fatwa mengenai kewajipan zakat

selepas itu termasuk negeri Melaka. Mufti Kerajaan Negeri Melaka membuat dan mengeluarkan bagi pihak dan atas nama Jawatankuasa Syariah setelah diluluskan dengan sebulat suara oleh Jawatankuasa Syariah menurut seksyen 33(6), Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak, fatwa yang berikut di bawah yang dikuatkuasakan pada 25 Mei 2000 (Warta Kerajaan, 2000); '*Zakat ke atas pendapatan bagi penggajian adalah wajib dikeluarkan oleh setiap orang Islam yang layak bagi seluruh Negeri Melaka*'

Di Melaka, aktiviti kutipan dan agihan zakat diuruskan secara berbeza di mana urusan kutipan zakat diletakkan di bawah tanggungjawab Pusat Zakat Melaka (PZM), manakala pengagihan zakat diuruskan di bawah Baitulmal Majlis Agama Islam Melaka (MAIM). Pengagihan fungsi ini bermula sejak PZM dikorporatkan pada April 2001. Melihat kepada trend kutipan zakat pendapatan di Melaka, angka kutipan zakat menurut laporan kutipan mengikut jenis zakat oleh Pusat Zakat Melaka (PZM) menunjukkan trend angka kutipan zakat pendapatan yang meningkat pada setiap tahun sehingga tahun 2019 iaitu meningkat sebanyak 4 peratus kepada RM44.78 juta berbanding tahun 2018 iaitu RM43.06 juta. Jumlah kutipan zakat pendapatan menyumbang hampir 58 peratus daripada keseluruhan kutipan zakat harta dan fitrah iaitu RM76.17 juta. Ini menunjukkan tahap kesedaran yang tinggi terhadap pembayaran zakat pendapatan dalam kalangan masyarakat (Abdullah & Hairunnizam, 2017) secara fokusnya di negeri Melaka. Namun begitu individu pembayar zakat juga turut memiliki komitmen untuk melunaskan cukai pendapatan apabila menepati syarat-syarat berkenaan cukai. Justeru itu, kerajaan dalam keprihatinannya terhadap dua bentuk bayaran yang dikenakan di samping bebanan kewangan yang ditanggung oleh umat Islam, satu langkah yang harmoni telah dilaksanakan melalui pengenalan Akta Cukai Pendapatan 1967 (ACP 1967). Akta ini memberi kelonggaran kepada individu Muslim yang membuat pembayaran zakat pendapatan untuk memperoleh rebat cukai pendapatan. Perolehan rebat cukai memerlukan bukti resit pembayaran zakat di institusi formal kerana rebat cukai hanya diberikan oleh Lembaga Hasil Dalam Negeri (LHDN) berdasarkan tarikh resit yang dibayar dalam tahun taksiran cukai pendapatan.

Menurut Tuan Haji Azmi, Pengurus Besar Pusat Zakat Melaka (2015), akta ini memberikan keistimewaan kepada orang-orang Islam. Namun begitu, menurutnya lagi, ACP 1967 Seksyen 6A (3)

tidak menyatakan amaun tertentu atau batas amaun dalam rebat ke atas cukai, maka perolehan rebat cukai masih boleh diperolehi selagi mana pembayaran zakat dibuat atas nama pembayaran wajib di sisi agama. Persoalannya ialah adakah berlaku peningkatan jumlah kutipan zakat pendapatan di sesebuah negeri kesan daripada pemberian rebat cukai daripada pembayaran cukai pendapatan. Ini juga berkaitan dengan persoalan kajian kedua kemungkinan tindakan ini disebabkan persepsi yang positif terhadap falsafah dan pelaksanaan sistem kutipan dan agihan zakat yang lebih diyakini berbanding sistem percukaian yang dilaksanakan oleh sesebuah negara (Nur Barizah, 2008). Ini diperkuat lagi kajian oleh Samad, Ariff dan Nassir (2016) yang mendapati jumlah rebat cukai daripada pembayaran zakat pendapatan di Malaysia pada tahun 2009 dianggarkan sebanyak RM787.1 juta, telah meningkat kepada RM1.65 bilion pada tahun 2015 iaitu purata pertumbuhan sebanyak 13.7 peratus setahun. Malah kajian tersebut juga mendapati pada tahun 2004, peratusan jumlah rebat cukai daripada pembayaran zakat pendapatan daripada jumlah kutipan zakat tahunan adalah sebanyak 61.49 peratus telah meningkat kepada 74.5 peratus pada tahun 2014. Hal ini menimbulkan satu keadaan yang mana kemungkinan terdapat individu Muslim yang melunaskan zakat dalam jumlah yang lebih besar berbanding kadar kewajipan zakat yang sepatutnya iaitu 2.5 peratus (Abdullah & Hairunnizam, 2017) dan sekiranya hipotesis ini adalah benar, maka jumlah kutipan zakat akan terus meningkat dengan kadar peningkatan tahunan yang tinggi dan ini akan memberi manfaat yang besar kepada asnaf zakat. Ini akan membawa persoalan kajian seterusnya yang menjurus kepada persepsi masyarakat Islam terhadap pelaksanaan sistem cukai pendapatan dan sistem zakat yang memberi implikasi pembayaran zakat pendapatan yang melebihi kadar kewajipan zakat yang sepatutnya di bayar oleh individu Muslim disebabkan oleh tahap kepercayaan dan keyakinan yang penuh terhadap institusi zakat mengagihkan zakat (Samad *et. al*, 2016; Abdullah & Hairunnizam, 2017)

Justeru, objektif kajian ini adalah untuk mengkaji gelagat penjawat awam dalam pembayaran zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan dengan memfokuskan perkara berikut: (1) Mengkaji peratusan kakitangan yang membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan; (2) Mengira anggaran pertambahan jumlah kutipan zakat pendapatan tahunan di PZM; (3) Membandingkan

persepsi responden terhadap keyakinan dan kepercayaan sistem pembayaran zakat dan sistem cukai.

KAJIAN LEPAS

Kajian yang berkaitan dengan zakat telah banyak dijalankan meliputi pelbagai isu dan perkara terutama sekali dalam bidang kajian gelagat masyarakat. Namun, kajian ini melakukan tinjauan kajian lepas yang memberi fokus kepada zakat pendapatan dan meneroka bidang yang tidak banyak dibincangkan iaitu psikologi manusia.

FAKTOR PENENTU PEMBAYARAN ZAKAT PENDAPATAN DI MALAYSIA

Kajian mengenai faktor dorongan atau kepatuhan individu Muslim untuk membayar zakat pendapatan telah banyak dijalankan melalui pelbagai kaedah kajian kuantitatif. Antara kajian awal oleh Kamil dan Ahmad (2002) ke atas 353 kakitangan awam persekutuan di Kedah dan tertakluk kepada potongan cukai berjadual (PCB) mendapati tiga daripada lima komponen sikap yang diuji iaitu sikap positif, sikap was-was dan sikap bersyarat terhadap zakat gaji memberi kesan secara positif terhadap pematuhan pembayaran zakat pendapatan gaji. Kajian mencadangkan supaya pihak berkuasa zakat menjalankan usaha yang berterusan dan berulang kali bagi memberi penjelasan kepada mereka yang berada dalam kelompok sikap was-was supaya berubah menjadi sikap positif. Antara faktor lain yang mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan termasuklah faktor iman dan pengetahuan zakat pendapatan dalam kalangan kakitangan profesional di mana kajian dilakukan berdasarkan tindakan pembayaran zakat dalam kalangan golongan profesional Muslim yang dilihat masih di tahap rendah (Mohd Ali, Hairunnizam & Nor Ghani, 2004). Azura, Norazlina dan Fadzlina (2005) yang juga mendapati hanya kira-kira 28.57 peratus sahaja kakitangan Universiti Utara Malaysia (UUM) membayar zakat melalui potongan gaji menjalankan kajian ke atasnya. Hasil kajian mencatatkan 64.4 peratus kakitangan membayar zakat pendapatan atas faktor mentaati perintah agama, manakala 35.6 peratus yang tidak membayar zakat pendapatan adalah atas asbab kurang kesedaran tentang kepentingan membayar zakat dan tidak mengetahui kewajipan membayar zakat pendapatan.

Kajian lain dalam konteks individu Muslim yang lebih ramai dari pelbagai negeri mendapati faktor

jantina, umur, taraf perkahwinan, tahap pendidikan, pendapatan dan pembayaran zakat melalui potongan gaji adalah signifikan mempengaruhi kesedaran membayar zakat pendapatan (Hairunnizam, Sanep & Mohd Ali, 2007). Faktor demografi ini menyokong kajian lepas oleh (Hairunnizam, Mohd Ali & Sanep, 2005) dan tambahan faktor puas hati terhadap agihan zakat oleh institusi zakat dalam mempengaruhi pembayaran zakat di Malaysia. Faktor rasa puas hati individu terhadap pengurusan institusi formal juga dibuktikan oleh Sanep, Hairunnizam dan Adnan (2006) dan Sanep dan Hairunnizam (2005). Selanjutnya, Eza dan Rizal (2011) mengklasifikasikan faktor akhirat dan faktor duniawi yang boleh mempengaruhi pembayaran zakat oleh orang awam yang bekerja di Kuala Lumpur dan Selangor. Kajian menemukan faktor zakat kurang membebankan, faktor kesedaran kepentingan membayar zakat dan faktor kefahaman agama mempunyai nilai sisihan piawai yang agak kecil.

Zainol dan Kamil (2009) mendapati faktor niat tidak banyak dibincangkan oleh para pengkaji. Justeru itu, dalam mengutarakan niat sebagai faktor penentu gelagat pembayar zakat, pengkaji terlebih dahulu mengkaji faktor penentu kepada niat pembayar zakat. Hasil kajian yang menarik ialah faktor pengaruh individu lain seperti ibu bapa, guru, majikan, rakan-rakan dan pasangan suami isteri boleh mempengaruhi kepatuhan pendapatan gaji selain faktor sikap dan kawalan gelagat ditanggap individu itu sendiri. Kajian lain ke atas faktor yang lebih teknikal dijalankan oleh Kamil (2006) ke atas gelagat pekerja Muslim terhadap undang-undang zakat dan penguatkuasaannya. Kajian menekankan kepentingan persepsi yang positif terhadap undang-undang zakat dan penguatkuasaannya adalah lebih penting dalam mempengaruhi kepatuhan pembayaran zakat sekaligus meningkatkan jumlah kutipan zakat daripada hanya mewujudkan instrumen penguatkuasaan undang-undang zakat semata-mata. Kejayaan keputusan kajian ini dapat dibuktikan dalam kajian oleh Norlela dan Hairunnizam (2014) yang mendapati berlaku peningkatan dalam trend kutipan dan pembayar zakat pendapatan selepas fatwa kewajipan membayar zakat pendapatan dikeluarkan. Hal ini menunjukkan maklumbalas yang positif masyarakat Islam terhadap fatwa memberi kesan kepada kepatuhan pembayaran zakat. Satu kajian terbaru oleh Nurliana' dan Mohd Ali (2017) menemukan faktor yang mendukung kajian-kajian lepas iaitu tahap pendidikan, peranan pihak institusi zakat, status pekerjaan, komitmen terhadap zakat

dan tahap pengetahuan mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan dalam kalangan kakitangan Kolej Universiti Islam Pahang Sultan Ahmad Shah.

PENGETAHUAN DAN PERSEPSI TERHADAP PENGURUSAN ZAKAT

Terdapat kajian mengenai pengetahuan pembayar zakat dalam pengiraan zakat pendapatan yang betul mengikut kalkulator zakat negeri masing-masing. Fidlizan et al. (2016a) menggunakan kaedah simulasi pengiraan zakat berbantuan kalkulator zakat atas talian Pusat Pungutan Zakat Wilayah Persekutuan (PPZ) dan Lembaga Zakat Selangor (LZS) menunjukkan bahawa penjumlahan pendapatan berzakat yang sempurna meliputi semua jenis bayaran dan kemudahan yang diterima memberi kesan kepada nilai zakat dibayar dan kutipan zakat di institusi. Sehubungan dengan itu, Fidlizan et al. (2016b) dalam kajian yang lain mendekati kumpulan profesional Universiti Pendidikan Sultan Idris untuk mengenalpasti tahap kepatuhan zakat pendapatan dalam aspek pengiraan jumlah pendapatan daripada setiap sumber penggajian yang diperoleh. Hasilnya, individu kajian menunjukkan tahap pengetahuan yang tinggi hanya terhadap elemen gaji dan elaun tetap bulanan yang perlu diambil kira dalam pengiraan zakat pendapatan dan tahap pengetahuan yang sederhana bagi sumber-sumber lain. Justeru itu, kedua-dua kajian ini mencadangkan keperluan pihak berautoriti untuk memberikan lebih penerangan, menambahbaik maklumat dalam laman web dan kalkulator zakat dan menilai semula bentuk-bentuk penggajian yang perlu ditunaikan.

Melihat kepada persepsi masyarakat Muslim di Semenanjung Malaysia terhadap pengurusan zakat, khususnya dalam aspek agihan zakat, majoriti tidak berpuas hati iaitu 57.6 peratus lebih tinggi berbanding yang berpuas hati iaitu 42.4 peratus dan alasan kepada rasa tidak puas hati itu disebabkan oleh kaedah agihan yang tidak jelas, maklumat agihan dan agihan zakat yang tidak menyeluruh kepada lapan jenis asnaf zakat (Hairunnizam, Sanep & Radiah, 2010). Daripada 12 buah negeri, hanya 3 buah negeri iaitu Negeri Sembilan, Pahang dan Terengganu yang berpuas hati dengan institusi zakat negeri masing-masing. Dapatan kajian ini saling menyokong dapatan kajian oleh pengkaji yang sama, yang memberi fokus kepada kumpulan yang tidak membayar zakat pendapatan (Hairunnizam, Sanep & Ahmad, 2009). Dalam masa yang sama, kajian mendapati penswastaaan institusi zakat tidak memberi kesan yang signifikan kepada pembayaran

zakat dalam kalangan individu yang tidak berpuas hati dengan pengagihan zakat. Sehubungan dengan itu, Hairi (2009) membangunkan model pengurusan agihan zakat yang berkesan yang merangkumi aspek kepimpinan, nilai agama dan teknologi maklumat dalam institusi zakat. Persepsi yang positif terhadap pengurusan zakat memainkan peranan penting bagi tindakan pembayaran zakat kepada institusi formal (Sanep & Hairunnizam 2005).

KAJIAN PSIKOLOGI MEMPENGARUHI INDIVIDU MEMBERI LEBIH

Berdasarkan analisis keseluruhan kajian terdahulu, terdapat kajian lain yang menarik perhatian pengkaji berhubung kait dengan peningkatan jumlah kutipan zakat negeri boleh disebabkan oleh tindakan pembayaran zakat yang melebihi kadar kewajipan zakat yang sepatutnya. Ia berjaya dibuktikan oleh Abdullah dan Hairunnizam (2017) yang mendapati kadar nisab zakat yang dibayar melebihi kadar kewajipan zakat oleh individu pembayar zakat ialah pada kadar 1.3 kali ganda dengan andaian ia menyumbang sebanyak 23 peratus kepada kutipan zakat pendapatan di Wilayah Persekutuan. Namun begitu, kajian ini tidak didasari oleh sebarang faktor yang menjadi dorongan kepada tindakan pembayar zakat yang membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat.

Adapun sesuatu gelagat atau tindakan seseorang manusia itu pasti didorong oleh sesuatu perkara, maka pengkaji menemui satu dapatan menarik oleh Lalin et al. (2009) dalam bidang pengkajian psikologi manusia. Kajiannya mendapati bahawa orang yang bahagia memberi lebih dan pemberian yang lebih itu menyebabkan orang lebih bahagia di mana ia menggambarkan satu hubungan keadaan yang berlaku dalam putaran yang sama. Kajian ini dilihat mendasari kepada satu nilai universal iaitu altruisme di mana ia adalah tingkah laku sosial yang dijalankan untuk mencapai hasil yang positif untuk orang lain, dan bukannya untuk diri sendiri (Philippe 1980). Oleh itu, mood yang baik dapat meningkatkan altruisme sebagaimana Lalin et al. (2009) menyimpulkan dapatan oleh pengkaji lain apabila Isen dan Levin (1972) dalam eksperimen yang dijalankan ke atas pelajar kolej yang sedang belajar di dalam perpustakaan mendapati pelajar yang menerima biskut lebih sukarela untuk meluangkan masa dalam eksperimen yang dijalankan berbanding pelajar yang tidak menerima biskut. Sehubungan dengan itu, kajian menunjukkan peserta yang baru mengalami peristiwa positif akan

lebih cenderung untuk menghulurkan pertolongan. Isen, Horn dan Rosenhan (1973) juga mendapati kanak-kanak yang berjaya dalam permainan merasai kesan positif dan berupaya mendorong kanak-kanak untuk menderma duit dalam amaun yang lebih banyak kepada kebajikan dalam kalangan kanak-kanak miskin berbanding kanak-kanak yang gagal dalam permainan.

Oleh itu, kajian ini akan cuba menganalisis gelagat pembayaran zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat di Melaka, mengira anggaran purata nisbah lebihan tersebut yang menyumbang kepada kutipan zakat di Melaka dengan merujuk pendekatan kajian oleh Abdullah dan Hairunnizam (2017). Seterusnya, kajian ini mengenalpasti faktor yang mendorong kepada keyakinan dan kepercayaan responden terhadap sistem zakat berbanding cukai (Nur Barizah 2008).

METODOLOGI KAJIAN

Secara keseluruhannya, kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif dengan kaedah pengumpulan data primer melalui instrumen borang kaji selidik. Populasi sasaran bagi kajian ini ialah kakitangan kerajaan yang berkhidmat secara khususnya di Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM). Pemilihan sampel ini bersesuaian dengan keperluan kajian yang memberi fokus kepada agensi agama yang mempunyai keterkaitan dalam pelaksanaan dasar yang dibuat oleh Majlis Agama Islam Melaka (MAIM) sebagaimana Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) berfungsi sebagai pelaksana dasar-dasar berkaitan Hal Ehwal Islam yang ditentukan oleh Majlis Agama Islam Melaka (MAIM) selaku Pihak Berkuasa Agama Negeri & Kerajaan Negeri Melaka. Walaupun kedua-dua agensi agama ini saling bergantung antara satu sama lain, tetapi ketidakterlibatan kakitangan Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) secara langsung mahupun secara tidak langsung dalam bidang pengurusan kutipan dan agihan zakat di Melaka adalah sesuai bagi mencapai objektif kajian kerana bebas dari unsur bias. Tambahan lagi, kedudukan bangunan Pusat Islam, Jabatan Agama Islam Melaka dan bahagian-bahagian lain yang terletak di sekitar bangunan Majlis Agama Islam Melaka (MAIM) menunjukkan jarak lokasi yang dekat antara satu sama lain adalah antara kriteria yang penting bagi kajian ini.

Sebanyak 260 set borang soal selidik diedarkan kepada 9 bahagian di bawah Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) termasuklah Bahagian Khidmat Pengurusan, Bahagian Dakwah, Bahagian Undang-

Undang Keluarga Islam, Bahagian Pengurusan Halal, Bahagian Penguatkuasaan, Bahagian Penyelidikan, Bahagian Pendidikan, Bahagian Pengurusan Masjid dan Pejabat Agama Daerah Melaka Tengah. Borang soal selidik yang dikembalikan ialah sebanyak 146 set di mana 11 set daripadanya dipulangkan kosong dan 9 set tidak dapat dianalisis menjadikan jumlah borang soal selidik yang boleh dianalisis hanya 126 set. Jumlah ini menjadikan sampel kajian ialah 36% daripada populasi. Menurut Mohamad Najib (1999), jumlah sebanyak 30% daripada populasi yang diambil untuk dijadikan sampel sudah mencukupi.

Instrumen borang soal selidik yang digunakan terdiri daripada 5 bahagian. Tiga bahagian awal melibatkan soalan berkaitan iaitu Bahagian A meliputi maklumat demografi, Bahagian B (I) mengkhusus kepada tindakan pembayaran zakat pendapatan, Bahagian B (II) fokus kepada rebat cukai. Bahagian C dan Bahagian D menggunakan ukuran skala *likert* lima mata iaitu skala 1 mewakili "Sangat Tidak Setuju", 2 "Tidak Setuju", 3 "Sederhana", 4 "Setuju" dan 5 "Sangat Setuju" berkenaan persepsi responden ke atas maklumat agihan dan kutipan zakat dan cukai dan sistem zakat dan cukai.

Data dianalisis menggunakan kaedah deskriptif ke atas beberapa jenis analisis. Pertama, analisis skor min ke atas item skala likert bagi pengujian tahap faktor-faktor yang mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan. Nilai yang digunakan bagi menentukan tahap faktor adalah diadaptasi dari Bahril dan Wahid (2011) yang diubahsuai merujuk pada Wiersma (1995) seperti berikut; Tinggi (3.81 hingga 5.00), Sederhana (2.41 hingga 3.80) dan Rendah (1.00 hingga 2.40). Analisis menggunakan ujian Cronbach Alpha (α) telah dilakukan sebagai ujian kebolehpercayaan ketekalan dalaman. Ujian ini dijalankan ke atas item soalan skala likert di bahagian B (I). Jadual 4 menunjukkan pekali bagi kedua-dua bahagian yang diuji mempunyai nilai α yang memuaskan iaitu 0.72 bagi bahagian faktor pembayaran zakat dan 0.6 bagi bahagian faktor pembayaran zakat melebihi kadar kewajipan). Hasil ujian ini konsisten dengan Ahmad (2008) yang berpendapat nilai koefisien alpha yang kurang dari 0.6 adalah tidak memuaskan.

Analisis ke atas item Bahagian C dan Bahagian D menggunakan analisis perbezaan nilai GAP min antara zakat dan cukai melalui kaedah (nilai min zakat - nilai min cukai). Jika nilai min (0 = tiada beza antara zakat dan cukai), nilai min (positif = zakat lebih baik dari cukai) dan nilai min (negatif = cukai lebih baik dari zakat).

HASIL KAJIAN

Berdasarkan Jadual 1, terdapat seramai 126 orang responden yang terdiri daripada kakitangan kerajaan di Jabatan Agama Islam Melaka. Merujuk kepada Jadual 1, majoriti responden terdiri daripada kalangan perempuan iaitu seramai 79 orang (62.7%), manakala selebihnya iaitu 47 orang (32.3%) adalah lelaki. Dari segi umur, kebanyakan responden berusia 31 hingga 40 tahun seramai 56 orang (44.4%), diikuti dengan usia 26 tahun hingga 30 tahun seramai 34 orang (27%), usia 41 tahun dan ke atas seramai 22 orang (17.5%) dan seramai 14

orang (11.1%) dalam kalangan usia 25 tahun dan ke bawah. Selanjutnya, majoriti responden telah berkahwin iaitu seramai 90 orang (71.4%) dan seramai 32 orang (25.4%) masih bujang, manakala selebihnya iaitu 4 orang (3.2%) berstatus duda atau janda. Kebanyakan responden, iaitu seramai 77 orang (61.1%) mempunyai tanggungan antara 1 hingga 3 orang. Selebihnya, seramai 24 orang (19%) menanggung antara 4 hingga 6 orang dan 23 orang (18.3%) tidak mempunyai tanggungan dan hanya 2 orang (1.6%) yang mempunyai tanggungan yang lebih ramai iaitu antara 7 hingga 9 orang.

JADUAL 1. Latar belakang responden

Latar Belakang	Kekerapan	Peratus (%)
Jantina		
Lelaki	47	37.3
Perempuan	79	62.7
Umur		
25 tahun dan ke bawah	14	11.1
26 tahun hingga 30 tahun	34	27
31 tahun hingga 40 tahun	56	44.4
41 tahun dan ke atas	22	17.5
Taraf Perkahwinan		
Belum berkahwin	32	25.4
Berkahwin	90	71.4
Duda / Janda	4	3.2
Tahap Pendidikan Tertinggi		
Sijil Pelajaran Malaysia (SPM)	21	16.7
STPM / STAM	10	7.9
Sijil	3	2.4
Diploma	40	31.7
Ijazah Sarjana Muda	49	38.9
Ijazah Sarjana	3	2.4
Gred Jawatan		
Gred 11 hingga Gred 19	66	52.4
Gred 22 hingga Gred 36	30	23.8
Gred 41 hingga Gred 48	12	9.5
Status Jawatan		
Tetap	83	65.9
Kontrak	27	21.4
Pekerja sambilan harian	10	7.9
Lain-lain	6	4.8
Anggaran Pendapatan Bulanan (Isi rumah)		
RM 1,000 dan ke bawah	9	7.1
RM 1,001 hingga RM 3,859	75	59.5
RM 3,860 hingga RM 8,318	40	31.7
RM 8,319 dan ke atas	2	1.6

bersambung ...

... sambungan

Jumlah tanggungan		
1 hingga 3 orang	77	61.1
4 hingga 6 orang	24	19
7 hingga 9 orang	2	1.6
Tiada tanggungan	23	18.3

Sumber: Maklumat soal selidik

Daripada aspek pendidikan, pemegang ijazah sarjana muda adalah yang paling ramai seramai 49 orang (38.9%), diikuti diploma seramai 40 orang (31.7%), SPM seramai 21 orang (16.7%), STPM seramai 10 orang (7.9%) dan peringkat sijil serta ijazah sarjana masing-masing seramai 3 orang (2.4%). Melihat kepada anggaran pendapatan bulanan bagi isi rumah, majoriti responden mempunyai pendapatan RM 1,001 hingga RM 3,859 iaitu seramai 75 orang (59.5%), diikuti oleh seramai 40 orang (31.7%) responden berpendapatan RM 3,860 hingga RM 8,318 dan seramai 9 orang (7.1%) berpendapatan RM 1,000 dan ke bawah serta

seramai 2 orang (1.6%) berpendapatan RM 8,319 dan ke atas. Seterusnya, dari aspek latar belakang pekerjaan, seramai 66 orang (52.4%) berjawatan gred 11 hingga gred 19, seramai 30 orang (23.8%) dalam jawatan gred 22 hingga gred 36, seramai 12 orang (9.5%) berjawatan gred 41 hingga 48 dan selebihnya tidak mencatat gred jawatan masing-masing. Majoriti responden berstatus jawatan tetap iaitu seramai 83 orang (65.9%), diikuti seramai 27 orang (21.4%) dalam status jawatan kontrak, seramai 10 orang (7.9%) sebagai pekerja sambilan harian dan seramai 6 orang (4.8%) berstatus jawatan lain-lain.

JADUAL 2. Pengetahuan responden mengenai fatwa zakat pendapatan

	Tidak Pernah Dengar		Pernah Dengar	
Kekerapan	19	(15.1)	107	(84.9)
			Faham Fatwa	Tidak Faham Fatwa
Kekerapan			99	8
			(92.5)	(7.5)

Note: () peratus responden (%)

Sumber: Maklumat soal selidik

Jadual 2 menunjukkan pengetahuan responden yang berhubung kait dengan fatwa zakat pendapatan yang dikeluarkan oleh Mufti Kerajaan Negeri Melaka pada tahun 2000. Hasil kajian mendapati majoriti responden pernah mendengar mengenai fatwa zakat pendapatan iaitu seramai 107 orang (84.9%) dan seramai 99 orang (92.5%) daripadanya memahami fatwa tersebut, manakala seramai 8 orang (7.5%) lagi tidak memahami fatwa tersebut. Antara

sumber pengetahuan responden terhadap fatwa zakat pendapatan termasuklah Pusat Zakat Melaka (PZM), Majlis Agama Islam Melaka (MAIM), media massa, ceramah, pengajian kuliah, sekolah atau institusi pendidikan, individu lain seperti rakan-rakan atau keluarga dan daripada agensi agama lain selain agensi agama di Melaka. Terdapat hanya seramai 19 orang responden (15.1%) yang tidak pernah mendengar berkenaan fatwa zakat pendapatan.

JADUAL 3. Jumlah responden pembayar cukai pendapatan dan zakat pendapatan

	Cukai Pendapatan		Zakat Pendapatan	
	Tidak	Ya	Tidak	Ya
Kekerapan	83	43	38	88
	(65.9)	(34.1)	(30.2)	(69.8)
			Mengikut Had Biasa	Melebihi Had Biasa
Kekerapan			65	23
			(73.9)	(26.1)

Nota: () peratus responden (%)

Sumber: Maklumat soal selidik

Selanjutnya, Jadual 3 menunjukkan maklumat responden yang membayar cukai pendapatan dan zakat pendapatan. Dapatan kajian menunjukkan apabila responden yang membayar zakat pendapatan mencatatkan jumlah seramai 88 orang (69.8%) yang mana lebih tinggi berbanding seramai 43 orang (34.1%) responden yang layak dan membayar cukai pendapatan. Hal ini menggambarkan satu keadaan di mana responden mempunyai kesedaran untuk membayar zakat pendapatan walaupun tidak layak membayar cukai pendapatan. Jadual tersebut juga menunjukkan tindakan responden yang membuat pembayaran zakat pendapatan melebihi daripada kadar kewajipan zakat yang sepatutnya.

Hasil kajian mendapati terdapat seramai 23 orang (26.1%) responden pembayar zakat pendapatan yang membayar zakat pendapatan melebihi daripada kadar kewajipan zakat. Implikasi kajian ini menunjukkan berjaya menyokong jangkaan awal kajian iaitu kewujudan sekumpulan kakitangan yang berminat membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan serta menyokong kajian yang dilakukan oleh Abdullah dan Hairunnizam (2017). Namun begitu persoalan kedua yang perlu dijawab ialah faktor apakah yang mendorong kakitangan tersebut membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat.

Sehubungan itu, analisis kajian seterusnya

JADUAL 4. Nilai min dan sisihan piawai faktor-faktor membayar zakat pendapatan pada kadar biasa dan pada kadar melebihi kadar kewajipan

Faktor-faktor Membayar Zakat Pendapatan	Nilai Min	Tahap Faktor ¹	Sisihan Piawai	α Cronbach	
Menyempurnakan Rukun Islam	4.65	Tinggi	0.5	0.72	
Mengetahui bahawa zakat pendapatan adalah wajib dikenakan zakat	4.49	Tinggi	0.8		
Faham dan yakin dengan hikmah keberkatan di sebalik tindakan pembayaran zakat pendapatan	4.65	Tinggi	0.5		
Berpuas hati dengan keadilan, ketelusan dan kecekapan pengurusan kutipan dan agihan zakat pendapatan oleh institusi berkaitan	4.10	Tinggi	0.76		
Membayar zakat pendapatan kerana kadar 2.5% yang dikenakan tidak membebankan	4.34	Tinggi	0.84		
Membayar zakat pendapatan untuk mengelak pembayaran cukai pendapatan	3.13	Sederhana	1.42		
Mendapatkan insentif rebat cukai pendapatan apabila membayar cukai pendapatan	3.20	Sederhana	1.38		
Kaedah pembayaran zakat melalui potongan gaji memudahkan pembayaran zakat pendapatan	4.44	Tinggi	0.9		
Membayar zakat kerana pengaruh daripada ibu bapa / pasangan suami isteri / kawan / guru / majikan	2.51	Sederhana	1.37		
Membayar zakat kerana ingin mematuhi arahan pemerintah melalui pewartaan zakat pendapatan	2.97	Sederhana	1.42		
Nilai Min Keseluruhan Faktor	3.85	Tinggi	0.99		
Faktor-faktor Membayar Zakat Pendapatan Melebihi Kadar Kewajipan	Nilai Min	Tahap Faktor ¹	Sisihan Piawai		α Cronbach
Membayar zakat pada kadar yang lebih kerana didorong oleh perasaan positif dan bahagia	4.61	Tinggi	0.66		0.6
Membayar zakat pada kadar yang lebih kerana yakin akan mendapat rezeki yang lebih baik daripada Allah S.W.T	4.70	Tinggi	0.56		
Amalan ibu bapa yang suka memberi pada kadar yang lebih kepada orang lain mendorong saya membayar zakat pada kadar yang lebih	3.87	Tinggi	1.25		
Membayar zakat pada kadar yang lebih kerana memahami perasaan asnaf yang serba kekurangan	4.30	Tinggi	0.7		
Nilai Min Keseluruhan Faktor	4.37	Tinggi	0.79		

Nota: ¹ Tinggi, nilai min 3.81 ke atas; Sederhana, nilai min antara 2.41 - 3.80; Rendah, nilai min 2.40 dan ke bawah (Bahril dan Wahid, 2011)

Sumber : Maklumat soal selidik

ialah mengenai faktor-faktor yang mempengaruhi responden membayar zakat pendapatan dan faktor-faktor yang berpotensi menjadi penyebab kepada tindakan membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan. Berdasarkan Jadual 4, kajian mendapati min keseluruhan item bagi faktor pembayaran zakat pendapatan adalah pada tahap yang tinggi dengan nilai min 3.85 dan sisihan piawai 0.99. Terdapat enam item yang memiliki nilai min yang mengklasifikasikannya sebagai antara faktor yang kuat mempengaruhi responden membayar zakat pendapatan pada (nilai min ≥ 3.81) iaitu faktor ingin menyempurnakan Rukun Islam dan faktor faham dan yakin dengan hikmah keberkatan zakat masing-masing (nilai min = 4.65), diikuti dengan faktor mengetahui zakat pendapatan wajib dikenakan zakat (nilai min = 4.49), faktor kemudahan kaedah pembayaran zakat melalui potongan gaji (nilai min = 4.44), faktor kadar zakat yang tidak membebankan (nilai min = 4.34) dan faktor berpuas hati dengan pengurusan zakat (nilai min = 4.10). Selanjutnya, bagi faktor insentif rebat cukai (nilai min = 3.20) dan faktor mengelak pembayaran cukai pendapatan (nilai min = 3.13), faktor ingin mematuhi arahan pemerintah melalui pewartaan zakat pendapatan (nilai min = 2.97) dan faktor pengaruh daripada ibu bapa atau kawan atau guru atau majikan (nilai min = 2.51) adalah faktor yang berada pada tahap sederhana yang mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan. Merujuk kepada item faktor dalam kategori tahap yang tinggi, hanya tiga item faktor yang mempunyai sisihan piawai yang kecil yakni tidak menghampiri nilai 1 iaitu faktor ingin

menyempurnakan rukun Islam (0.5), faktor faham dan yakin dengan hikmah keberkatan zakat (0.5) dan faktor berpuas hati dengan pengurusan zakat (0.76). Menurut Eza & Rizal (2011), nilai sisihan piawai yang lebih besar iaitu menghampiri kepada 1 menunjukkan serakan yang luas di sekeliling nilai min yang menggambarkan respon yang diberikan oleh responden adalah jauh daripada nilai min.

Seterusnya, Jadual 4 menunjukkan hasil kajian terhadap faktor-faktor yang mempengaruhi tindakan responden membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat. Kajian mendapati min keseluruhan item bagi faktor pembayaran zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan adalah berada pada tahap yang tinggi dengan nilai min 4.37 dan sisihan piawai 0.79. Kesemua empat item mempunyai nilai min pada tahap yang tinggi mempengaruhi tindakan responden iaitu faktor yakin akan mendapat rezeki yang lebih baik daripada Allah S.W.T (nilai min = 4.70), diikuti faktor didorong oleh perasaan positif dan bahagia (nilai min = 4.61), faktor memahami perasaan asnaf atau empati (nilai min 4.30) dan faktor didorong oleh amalan ibu bapa (nilai min = 3.87). Namun begitu, hanya terdapat tiga item yang mempunyai sisihan piawai yang agak rendah iaitu faktor yakin akan mendapat rezeki yang lebih baik daripada Allah S.W.T (0.56), faktor didorong oleh perasaan positif dan bahagia (0.66) dan faktor memahami perasaan asnaf atau empati (0.7). Analisis berikutnya adalah mengira anggaran bayaran lebihan pembayaran zakat pendapatan secara bulanan oleh responden kajian dan hasil kajian ditunjukkan di Jadual 5.

JADUAL 5. Anggaran bayaran lebihan zakat (bulanan)

Bil ¹	Gred	Gaji Bulanan (RM)	Tanggungjawab	Zakat Perlu Dibayar ² (RM)	Zakat Dibayar ³ (RM)	Lebihan ⁴ (RM)	Peratusan Lebihan ⁵ (%)	Nisbah Lebihan ⁶
1	S41	3,860 - 8,318	7 - 9 orang	100	110	10	10	0.1
2	S22	3,860 - 8,318	4 - 6 orang	50	60	10	20	0.2
3	W19	1,001 - 3,859	4 - 6 orang	10	12.5	2.5	25	0.25
4	S29	3,860 - 8,318	1 - 3 orang	70	140	70	100	1.00
5	S29	3,860 - 8,318	4 - 6 orang	75	90	15	20	0.2
6	S19	1,001 - 3,859	1 - 3 orang	25	30	5	20	0.2
7	-	3,860 - 8,318	4 - 6 orang	70	90	20	29	0.29
8	W17	1,001 - 3,859	1 - 3 orang	65	90	25	38	0.38
9	N19	8,319 ke atas	1 - 3 orang	65	110	45	69	0.69
10	-	3,860 - 8,318	tiada	20	40	20	100	1.00
11	J36	3,860 - 8,318	4 - 6 orang	90	175	85	94	0.94
12	DG44	3,860 - 8,318	1 - 3 orang	50	100	50	100	1.00
13	S29	3,860 - 8,318	4 - 6 orang	110	134	24	22	0.22

bersambung ...

... sambungan

14	S41	3,860 - 8,318	1 - 3 orang	90	100	10	11	0.11
15	S41	1,001 - 3,859	1 - 3 orang	65	70	5	8	0.08
		Jumlah		955	1351.5	396.5	666.33	6.66
				Purata			44.42*	0.44**

Nota: 1. Responden yang membayar zakat melebihi kadar kewajipan

2. Berdasarkan kiraan Pusat Zakat Melaka (PZM) mengikut jumlah sumber pendapatan dan perbelanjaan responden

3. Jumlah zakat yang dibayar kepada PZM

4. Lebihan = Zakat yang dibayar - zakat yang perlu dibayar

5. Peratusan Lebihan = (Lebihan / zakat yang perlu dibayar)*100

6. Nisbah Lebihan = Peratusan lebihan / 100

* Purata Peratus Lebihan = Jumlah peratus lebihan / jumlah responden yang bayar zakat melebihi kewajipan

** Purata Nisbah Lebihan = Jumlah nisbah lebihan / jumlah responden yang bayar zakat melebihi kewajipan

Sumber: Pengiraan penulis berdasarkan respon daripada soal selidik

Jadual 5 menunjukkan analisis yang dijalankan yang bertujuan bagi mendapatkan nilai nisbah lebihan pembayaran zakat melebihi kadar kewajipan. Seramai 15 orang responden daripada 23 orang responden yang memberikan maklumat mengenai jumlah zakat pendapatan yang dibayar lebih kepada Pusat Zakat Melaka (PZM). Hasil kajian mendapati seramai tiga orang membayar lebihan zakat sebanyak 100 peratus atau satu kali ganda, manakala seramai dua orang membayar lebihan zakat lebih daripada 50 peratus dan selebihnya membayar lebihan zakat pada kadar kurang daripada 50 peratus daripada jumlah zakat yang sebenar dikenakan ke atas responden. Sehubungan dengan itu, berdasarkan Jadual 5, kajian mendapati purata nisbah lebihan bagi pembayaran zakat pendapatan adalah sebanyak 0.4 peratus yang memberi makna bahawa kadar nisbah zakat yang dibayar melebihi kadar kewajipan adalah pada kadar 0.4 lebih daripada kewajipan zakat yang sepatutnya. Dapatan kajian ini menyokong kajian oleh Abdullah dan Hairunnizam (2017), namun kajian tersebut mendapati purata peratusan lebihan dan nisbah lebihan per individu pembayar masing-masing adalah 129.81 peratus dan 1.3 peratus lebih tinggi berbanding dapatan kajian ini iaitu masing-masing sebanyak 44.42 peratus dan 0.44 peratus. Namun hasil kajian ini akan mengangarkan peningkatan jumlah kutipan zakat pendapatan di negeri Melaka hampir 44.42 peratus dengan andaian bilangan pembayar zakat setiap tahun adalah konstan. Dapatan ini menyokong kajian oleh

Samad et. al. (2016) yang mendapati jumlah rebat cukai daripada pembayaran zakat pendapatan dalam kalangan pekerja bergaji tetap di Malaysia telah meningkat masing-masing sebanyak 19.2 peratus, 16.9 peratus dan 5.4 peratus pada tahun 2012 hingga tahun 2015.

Selanjutnya, kajian menganalisis persepsi masyarakat dalam kalangan responden terhadap maklumat agihan dan kutipan zakat dan cukai di Melaka dan sistem zakat dan cukai Malaysia. Bagi analisis ini, kajian menggunakan analisis perbezaan nilai GAP min ke atas tiga kelas persepsi iaitu pertama, persepsi keseluruhan responden soal selidik, kedua, persepsi responden yang membayar zakat pendapatan dan ketiga, persepsi responden yang membayar zakat melebihi kadar kewajipan. Jadual 6 menunjukkan perbezaan nilai GAP min bagi maklumat agihan dan kutipan zakat dan cukai. Responden dalam kelas keseluruhan dan kelas membayar zakat pendapatan merasakan zakat dikutip dengan lebih cekap dan efisien dan maklumat berkaitan kutipan zakat mudah untuk diakses berbanding dengan cukai. Adapun bagi pengurusan agihan zakat juga, keseluruhan responden dan responden membayar zakat pendapatan melihat kecekapan agihan zakat, keberkesanan program zakat, proses agihan sampai kepada golongan sasaran dan akses kepada maklumat berkaitan agihan zakat adalah lebih baik berbanding dengan cukai.

JADUAL 6. Perbezaan nilai GAP min antara kelas responden (kutipan dan agihan zakat dan cukai)

Bil	Item	Nilai GAP Min		
		Keseluruhan ¹	Membayar Zakat ²	Membayar Zakat Melebihi Kewajipan ³
1.	Saya merasakan bahawa zakat/cukai dikutip dengan cekap dan efisien	0.26	0.26	0.3

bersambung ...

... sambungan

2.	Saya berpendapat bahawa maklumat berkaitan kutipan zakat/cukai mudah untuk diakses.	0.33	0.36	0.43
3.	Saya merasakan bahawa zakat/cukai diagih dengan cekap dan efisien	0.32	0.31	0.43
4.	Saya merasakan bahawa program agihan zakat/cukai yang dilaksanakan adalah berkesan	0.28	0.23	0.22
5.	Saya merasakan proses agihan zakat/cukai sampai kepada golongan sasaran	0.26	0.28	0.35
6.	Saya berpendapat bahawa maklumat berkaitan agihan zakat/cukai mudah untuk diakses	0.28	0.27	0.22
Purata Keseluruhan		0.29	0.29	0.33

Nota: ¹ Perbezaan Min keseluruhan responden (Min zakat - Min cukai)

² Perbezaan Min responden yang membayar zakat pendapatan (Min zakat - Min cukai)

³ Perbezaan Min responden yang membayar zakat melebihi kadar kewajipan (Min zakat - Min cukai)

Sumber: Maklumat soal selidik

Bagi responden dalam kelas membayar zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan, nilai persepsi kelas ini terhadap kecekapan kutipan zakat, kemudahan akses maklumat kutipan zakat, kecekapan agihan zakat dan proses agihan zakat sampai kepada golongan sasaran adalah lebih tinggi berbanding dua lagi kelas responden berbanding cukai. Hal ini bermakna, responden dalam kelas ini mempunyai keyakinan yang tinggi terhadap pengurusan kutipan dan agihan zakat berbanding cukai. Walaupun nilai min yang ditunjukkan oleh setiap kelas responden adalah berbeza, namun, secara keseluruhannya, responden mempunyai persepsi yang lebih baik terhadap maklumat agihan dan kutipan zakat berbanding maklumat agihan dan kutipan cukai.

Beralih kepada persepsi responden terhadap sistem zakat dan cukai secara amnya di Malaysia, Jadual 7 menunjukkan responden dalam kelas keseluruhan dan kelas membayar zakat pendapatan berpendapat bahawa sistem zakat di Malaysia berfungsi dengan baik dan adil berbanding dengan sistem cukai. Dalam masa yang sama, dua kelas responden tersebut juga berpendapat kadar zakat adalah lebih munasabah berbanding cukai di samping merasakan lebih banyak kemudahan untuk membayar zakat dan penyediaan maklumat pengiraan zakat yang jelas berbanding sistem cukai serta mempunyai persepsi yang lebih baik ke atas keberkesanan penguatkuasaan undang-undang zakat.

JADUAL 7. Perbezaan nilai GAP min antara kelas responden (sistem zakat dan cukai)

Bil	Item	Nilai GAP Min		
		Keseluruhan ¹	Membayar Zakat ²	Membayar Zakat Melebihi Kewajipan ³
1.	Saya berpendapat bahawa sistem zakat/cukai di Malaysia berfungsi dengan baik	0.21	0.25	0.26
2.	Saya merasakan bahawa kadar zakat/cukai di Malaysia adalah munasabah	0.82	0.88	1.13
3.	Saya berpendapat bahawa sistem zakat/cukai di Malaysia adalah adil	0.45	0.51	0.61
4.	Saya merasakan bahawa wujud banyak kemudahan untuk membayar zakat/cukai	0.37	0.41	0.43
5.	Saya berpendapat bahawa penguatkuasaan undang-undang zakat/cukai adalah berkesan	0.21	0.2	0.22
6.	Saya berpandangan bahawa maklumat mengenai pengiraan zakat/cukai adalah jelas	0.43	0.4	0.43
Purata Keseluruhan		0.42	0.44	0.51

Nota: ¹ Perbezaan Min keseluruhan responden (Min zakat - Min cukai)

² Perbezaan Min responden yang membayar zakat pendapatan (Min zakat - Min cukai)

³ Perbezaan Min responden yang membayar zakat melebihi kadar kewajipan (Min zakat - Min cukai)

Sumber: Maklumat soal selidik

Bagi responden dalam kelas membayar zakat pendapatan yang lebih, responden dilihat mempunyai tahap keyakinan yang lebih tinggi ke atas sistem zakat yang berfungsi dengan baik dan adil seiring dengan kepuasan yang lebih tinggi ke atas kewujudan kemudahan zakat yang banyak dan maklumat pengiraan yang jelas berbanding persepsi dua kelas responden berbanding sistem cukai. Dapatan ini menyokong kajian Nur Barizah (2008) yang mendapati faktor falsafah zakat yang berbentuk

perintah dari Allah SWT dan nilai keadilan daripada sistem zakat yang menyumbang kepada nilai persepsi yang sangat tinggi ke atas kadar zakat yang munasabah berbanding cukai boleh menjadi antara asbab kepada tindakan pembayaran zakat melebihi kadar kewajipan dengan sukarela (Abdullah & Hairunnizam, 2017). Secara keseluruhannya, responden berpendapat bahawa sistem zakat di Malaysia adalah lebih baik daripada sistem cukai.

JADUAL 8. Maklumbalas responden terhadap cadangan penambahbaikan Pusat Zakat Melaka

Responden	Maklumbalas
Responden 1	Optimumkan kutipan zakat dan lantik ejen-ejen kutipan (syarikat takaful atau insurans) dan letakkan di masjid dalam negeri
Responden 2	Adakan kursus dan seminar bagi semua kakitangan kerajaan dan swasta mengenai sistem kutipan zakat oleh PZM
Responden 3	Mengurangkan prosedur permohonan zakat, permohonan zakat dapat diselesaikan dalam masa singkat (1 hari) dan staf PZM lebih giat menjejaki asnaf
Responden 4	Memperluas lagi hebahan mengenai zakat dan kewajipan membayar zakat
Responden 5	Banyakkan program berkaitan fungsi PZM
Responden 6	Menawarkan fungsi dan kelebihan zakat kepada semua orang awam
Responden 7	Mempercepatkan proses permohonan dan cekap
Responden 8	Kaunter bergerak setiap hari
Responden 9	Program dan kursus berkenaan zakat
Responden 10	Buka kiosk kecil di jabatan-jabatan kerajaan mahupun swasta
Responden 11	Taklimat dan penerangan kepada golongan sasaran secara kerap
Responden 12	Perlu mesra pelanggan
Responden 13	Pegawai PZM perlu berintegriti tinggi untuk meningkatkan keyakinan masyarakat membayar zakat
Responden 14	Perlu lebih hebahan tentang kewajipan zakat
Responden 15	Longgarkan SOP sedia ada
Responden 16	Adakan taklimat dan penerangan tentang zakat
Responden 17	Sistem kutipan sangat efisien dan berkesan
Responden 18	Membuat promosi atau kesedaran kepada masyarakat

Sumber: Maklumat soal selidik

Walau bagaimanapun, terdapat beberapa responden menyatakan keperluan penambahbaikan ke atas pengurusan zakat di Melaka. Daripada aspek pengurusan kutipan zakat oleh Pusat Zakat Melaka (PZM), berdasarkan Jadual 8, responden menyatakan keperluan untuk Pusat Zakat Melaka mengadakan kursus, seminar, taklimat dan program di samping hebahan dan promosi berhubungkait dengan kewajipan zakat dan fungsi PZM dengan mensasarkan kelompok kakitangan kerajaan dan swasta dan seluruh masyarakat. Ada yang menyatakan cadangan supaya kiosk kecil dibuka di jabatan kerajaan dan swasta dan perkhidmatan kaunter bergerak setiap hari. Kebanyakan responden menyatakan keperluan penambahbaikan dalam aspek urus tadbir kutipan

zakat dengan mengurangkan prosedur permohonan zakat supaya tempoh masa permohonan zakat dapat disingkatkan dan seterusnya proses permohonan dapat diuruskan dengan cepat dan cekap. Bersamanya ini penyataan cadangan supaya pegawai zakat memiliki integriti yang tinggi bagi menarik keyakinan pembayar zakat dan bersikap mesra pelanggan. Cadangan lain termasuklah lantikan ejen kutipan zakat yang berkhidmat di masjid-masjid khususnya bagi kutipan zakat takaful.

PERBINCANGAN DAN IMPLIKASI DASAR

Daripada keseluruhan analisis yang dijalankan, pengujian yang dilakukan ke atas nilai skor

min membuktikan faktor keimanan yakni penyempurnaan rukun Islam dan keyakinan terhadap hikmah keberkatan zakat antara pengaruh yang kuat mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan. Tambahan daripada itu, faktor pengetahuan tentang kewajipan zakat pendapatan dan faktor kadar zakat yang tidak membebankan juga memainkan peranan penting sebagai daya yang boleh mengajak individu Muslim membayar cukai pendapatan. Ia sekaligus menyokong dapatan oleh Eza dan Rizal (2011) dan Mohd Ali, Hairunnizam & Nor Ghani (2004) yang mendapati terdapat hubungan yang signifikan dan nilai min yang tinggi terhadap faktor kefahaman agama, faktor keimanan, faktor pengetahuan zakat dan faktor kadar zakat. Kajian ini turut mengukuhkan lagi kajian oleh Sanep, Hairunnizam & Adnan (2006) dan Sanep dan Hairunnizam (2005) berkaitan dengan faktor puas hati masyarakat terhadap institusi formal, manakala masyarakat Muslim membayar zakat pendapatan kerana faktor kemudahan pembayaran melalui potongan gaji seiring dengan pembuktian kajian oleh Hairunnizam, Sanep & Mohd Ali (2007).

Tujuan utama kajian ini dalam mengenalpasti tindakan pembayaran zakat melebihi kadar kewajipan mendapati purata nisbah lebih zakat 0.4 kali ganda daripada kadar kewajipan berupaya menyumbang kira-kira 21 peratus daripada jumlah kutipan zakat pendapatan di Melaka berdasarkan hasil kutipan zakat pada tahun 2017. Perkara yang menarik ialah tindakan ini juga dipengaruhi oleh dua faktor yakni faktor iman dan berbentuk altruism yang mendasari nilai agama Islam. Sebagaimana, masyarakat Muslim yakin dengan janji Allah SWT bahawa pemberian yang lebih pada masa kini akan mendapat balasan rezeki yang lebih baik daripada Allah S.W.T pada masa depan. Di samping itu, pembayar zakat yang membayar lebih menjadikan amalan tersebut sebagai pemberian sedekah kepada lebih ramai asnaf yang memerlukan. Adapun kajian ini berjaya membuktikan bahawa psikologi manusia juga berperanan penting dalam menggerakkan amalan baik manusia yang mana kajian ini mendapati nilai altruisme yang sedia ada wujud dalam diri sesetengah individu dapat ditingkatkan apabila pembayar zakat pendapatan berada dalam keadaan bahagia dan positif seperti kajian oleh Lalin et al. (2009), Wang dan Graddy (2008), Aderman (1972) dan pengkaji lain. Sumber nilai altruism iaitu perasaan empati juga antara faktor yang mempengaruhi keinginan pembayar zakat melebihi bayaran zakat pendapatannya kepada

institusi formal apabila jiwa pembayar zakat ini dapat menyelami perasaan kekurangan masyarakat asnaf. Amalan sedekah juga adalah sebagai satu psikologi untuk mencapai kesedaran roh dan pembebasan daripada belenggu jasad dan nafsu atau dalam erti kata lain ialah kebebasan dari ego.

Sehubungan dengan itu, dalam mengekalkan konsistensi responden yang membayar zakat pendapatan lebih dan menggalakkan lagi masyarakat Muslim membayar zakat pendapatan kepada institusi formal utamanya, kepercayaan masyarakat terhadap institusi perlu diterapkan terlebih dahulu. Oleh itu, modus operandi utama ialah reformasi nilai dalam kalangan individu dalam institusi zakat. Ia termasuklah meningkatkan integriti pihak pengurusan atasan sehingga kepada staf pusat zakat negeri dan menyah sikap birokrasi dan kepentingan politik dalam pengurusan zakat dan penerapan lain-lain nilai akhlak Islam dan nilai murni dalam setiap bidang kerja pengurusan zakat. Selepas itu, pusat zakat perlu merangka strategi-strategi yang berkesan dalam aspek menambah baik medium penyampaian dan penyebaran maklumat mengenai kewajipan zakat pendapatan kepada masyarakat Muslim. Kaedah penyampaian secara langsung boleh dilakukan dengan mengadakan seminar atau kursus atau taklimat khasnya kepada semua kakitangan kerajaan dan swasta. Pusat Zakat Melaka boleh bekerjasama dengan Bahagian Dakwah dan Bahagian Pengurusan Masjid, Jabatan Agama Islam Melaka (JAIM) untuk menyusun jadual ceramah berkenaan zakat secara berkala di setiap masjid dan surau di seluruh Melaka.

KESIMPULAN

Peningkatan zakat pendapatan setiap tahun berlaku didorong oleh beberapa faktor penting antaranya ialah faktor dalaman yang disumbangkan oleh sifat altruism, perlaksanaan rebat cukai daripada pembayaran zakat serta kepercayaan terhadap sistem pengurusan zakat berbanding cukai. Implikasinya akan menghasilkan satu gelagat pembayar zakat pendapatan yang ingin membayar zakat melebihi kadar kewajipan zakat yang sepatutnya dibayar setiap tahun. Kesemua faktor ini saling berkaitan antara satu sama lain. Namun begitu perlu difahami bahawa falsafah dan doktrin zakat adalah sangat penting untuk difahami yang mana pembayaran zakat adalah berbentuk ibadah yang wajib sekiranya cukup syarat membayar zakat. Justeru tahap kefahaman dan pengetahuan ilmu berzakat sangat

penting untuk memastikan zakat dibayar atas dasar perintah daripada Allah SWT disamping faktor rebat cukai, pelaksanaan sistem zakat dan sebagainya. Sehubungan dengan itu, menjadi satu perkara yang penting untuk pihak zakat negeri bertindak dalam usaha mewujudkan kesedaran dalam kalangan masyarakat Muslim tentang kewajipan membayar zakat pendapatan sebagai salah satu jenis harta yang juga perlu disucikan. Kesedaran merupakan satu titik tolak kepada perubahan gelagat masyarakat Muslim untuk mula bertindak membayar zakat pendapatan. Bermula dari sini, jumlah kutipan zakat pendapatan akan bertambah dengan lebih banyak, maka lebih besar manfaat zakat yang bakal diraih oleh golongan asnaf.

RUJUKAN

- Abdullah Khairi & Hairunnizam Wahid. 2017. Pembayaran zakat pendapatan melebihi kadar kewajipan zakat: kajian dalam kalangan kakitangan kerajaan di Wilayah Persekutuan, Putrajaya. *Prosiding Persidangan Ekonomi Malaysia ke-12*, 64-73.
- Ahmad Mohd Yusof. 2008. *Kaedah Penyelidikan*. Bangi : Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- al-Qaradawi, Yusof. 2002. *Hukum Zakat*. Diterjemahkan oleh Salman Harun, Didin Hafidhuddin & Hasanuddin. Bogor, Indonesia: Pustaka Litera AntarNusa.
- al-Qaradawi, Yusof. 1994. *Fiqh Al-Zakah; A comprehensive study of zakah regulations and philosophy in the light of the quran and sunnah*. Monzer Kahf. (Terj.). Iqbal Siddiqui. (Ed.). Petaling Jaya: Islamic Book Trust.
- Al-Quran
- Azmi Hussain. 2015, Mac 6) Lunas zakat, kurang cukai pendapatan. Melaka Hari Ini. Diambil daripada www.maim.gov.my.
- Bahril B. Balli & Wahid Razzaly. 2011. Instrumen Penilaian Bagi Pengiktirafan Pengalaman Pembelajaran Terdahulu (PPPT) Dalam Konteks Pembelajaran Sepanjang Hayat: Transformasi Pendidikan Politeknik Di Malaysia. Kertas Kerja Persidangan Kebangsaan Penyelidikan dan Inovasi Dalam Pendidikan Teknik dan Vokasional (CIETVT 2011). Anjuran Politeknik Seberang Perai, Pulau Pinang, 16-17 Nov.
- C.Daniel Batson & Kathryn C. Oleson. 1991. Current status of the empathy-altruism hypothesis. In Margaret S.Clark. (ed.). (1991). *Prosocial Behavior* (pp. 34-85). United States: SAGE Publications.
- Eza Ellany Abdul Lateff & Mohd Rizal Palil. 2011. Faktor-faktor yang mempengaruhi pembayaran zakat pendapatan di Malaysia. *Prosiding Persidangan Ekonomi Kebangsaan Malaysia ke VI*, pp. 148-159.
- Fidlizan Muhammad, Azila Abdul Razak, Fatimah Salwa Abdul Hadi & Nor Hamizah Saidin. 2016b. Kepatuhan pengiraan zakat pendapatan kumpulan profesional di Universiti Pendidikan Sultan Idris. *Sains Humanika*. 8(3): 1-7.
- Fidlizan Muhammad, Mohd Yahya Mohd Hussin, Salwa Amirah Awang & Abdul Majid Tahir Mohamed. 2016a. Islam di Malaysia : tertunaikah bayaran zakat pendapatan?. *Malaysian Journal of Society and Space*. 12(8): 48-60.
- Grusec, J. E. 1991. The socialization of altruism. In *Prosocial Behavior*, edited by Margaret S. Clark, 9-33. United States: SAGE Publications.
- Hairunnizam Wahid, Mohd Ali Mohd Noor & Sanep Ahmad. 2005. Kesedaran membayar zakat: apakah penentunya. *International Journal of Management Science*. 12(1): 171-189.
- Hairunnizam Wahid, Sanep Ahmad & Mohd Ali Mohd Noor. 2007. Kesedaran membayar zakat pendapatan di Malaysia. *The International Journal of Islamic Studies*. 29: 53-70.
- Hairunnizam Wahid, Sanep Ahmad & Radiah Abdul Kader. 2009. Pengagihan zakat oleh institusi zakat di Malaysia: mengapa masyarakat Islam tidak berpuas hati. *Jurnal Syariah*. 17(1): 89-112.
- Hairunnizam Wahid, Sanep Ahmad & Radiah Abdul Kader. 2010. Pengagihan zakat oleh institusi zakat kepada lapan asnaf : kajian di Malaysia. *Jurnal Pengurusan JAWHAR*. 4(1): 141-170.
- Husein Sahata. 2003. Kaedah agihan zakat harta: pengertian, sistem dan agihannya. Hamid Fahmy Zarkasyi & Harun ar-Rasyid Hj. Tuskan. (Terj.). Kuala Lumpur: Pustaka Al-Shafa.
- Kamil Md. Idris & Ahmad Mahdzan Ayob. 2002. Peranan sikap dalam gelagat kepatuhan zakat pendapatan gaji. *Analisis* 9(1&2): 171-191.
- Kamil Md. Idris. 2006. Kesan persepsi undang-undang dan penguatkuasaan zakat terhadap gelagat kepatuhan zakat pendapatan gaji. *Journal of Ethics, Legal and Governance* (2): 32-41.
- Md Hairi. 2009. *Keberkesanan sistem agihan zakat: Satu pandangan awal*. Laporan Kajian. Fakulti Perakaunan, Universiti Utara Malaysia.
- Melaka. 2000. Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Melaka 1991: Fatwa di bawah Seksyen 30. *Warta Kerajaan Negeri Melaka*. 44(11).
- Mohd Ali Mohd Noor, Hairunnizam Wahid & Nor Ghani. 2004. Kesedaran membayar zakat pendapatan kakitangan profesional: Kajian di Universiti Kebangsaan Malaysia. *The International Journal of Islamic Studies* 26: 59-67.
- Mohd Ikhlas Rosele, Luqman Abdullah, Mohd Farhan Md Ariffin & Mohamad Zaim Ismail. 2017. Konflik hukum zakat pendapatan: Satu penilaian. *Labuan e-Journal of Muamalat and Society* 11: 13-19.

- Mohd Ikhlas Rosele, Luqman Haji Abdullah & Mohd Farhan Md Ariffin. 2016. Pendangan Al-Qaradawi fiqh zakat: analisis isu zakat pendapatan. Dlm *Menelusuri Isu-Isu Kontemporari Zakat*, disunting oleh Razali Md Jani, Muhsin Nor Paizin, Luqman Haji Abdullah & Mohd Ikhlas Rosele, 59-72. Kuala Lumpur: Penerbit Pusat Pungutan Zakat (PPZ).
- Mohd Najib Abdul Ghafar. 1999. *Penyelidikan Pendidikan*. Johor: Universiti Teknologi Malaysia.
- Mujaini Tarimin. 2005. *Zakat Menuju Pengurusan Profesional*. Sungai Besi: Utusan Publications & Distributors SDN BHD.
- Nancy Einsberg & Richard A.Fabes. 1991. Prosocial behavior and empathy: a multimethod development perspective. In Margaret S.Clark. (Ed.). (1991). *Prosocial Behavior* (pp. 34-61).United States: SAGE Publications.
- Norlela & Hairunnizam Wahid. 2014. Pewartaan zakat pendapatan dan trend kutipan zakat pendapatan: kajian di Malaysia. *Prosiding Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia ke-9*, pp. 199-207.
- Nur Azura Sanusi, Norazlina Abd. Wahab & Nor Fadzlin Mohammad Bahar. 2005. Gelagat Kepatuhan Pembayaran Zakat Pendapatan: Kajian Di UUM. Dlm. Pengukuhan Dan Transformasi Ekonomi & Kewangan Islam Prosiding Seminar Ekonomi Dan Kewangan Islam 2005. Anjuran Jabatan Ekonomi & Kewangan, Fakulti Ekonomi, Universiti Utara Malaysia. Sintok, 29- 30 Ogos.
- Nur Barizah. 2008. Zakat and taxation: A conceptual comparison. *IKIM Journal of Islam and International Affairs*.2(3)
- Nur Liana' Aqilah Derus & Hairunnizam Wahid. 2017. Penentuan had kifayah zakat: satu cadangan dimensi penentuan yang baru. *Prosiding Persidangan Ekonomi Malaysia ke 12*.
- Peter Salovey, John D. Mayer & David L. Rosenhan. 1991. Mood and helping: Mood as a motivator of helping and helping as a regulator of mood. In *Prosocial Behavior*, edited by Margaret S. Clark., 176-237. United States: SAGE Publications.
- Portal Rasmi Pusat Pungutan Zakat MAIWP. <http://www.zakat.com.my/>.
- Rif'at Abd. Al-Latif Masyhur. 2010. *Zakat: sebagai Penjana Pembangunan Ekonomi Islam*. Abu Mazaya. (Terj.). Selangor: Al-Hidayah Publicatons.
- Rushton, J. P. 1980. *Altruism, Socialization, and Society*. United States: Prentice-Hall.
- Samad, M.N, Ariff, M & Nassir, A.M. 2016. Impact of zakat payment offset system on income tax collection in Malaysia. *International Journal of Applied Business and Economic Research* 14(13): 9579-9607
- Sanep Ahmad & Hairunnizan Wahid. 2005. Persepsi agihan zakat dan kesannya terhadap pembayaran zakat melalui institusi formal. *Jurnal Ekonomi Malaysia* 39: 53-69.
- Sanep Ahmad, Hairunnizam Wahid & Adnan Mohamad. 2006. Penswastaan institusi zakat dan kesannya terhadap pembayaran secara formal di Malaysia. *International Journal of Management Science* 13(2): 175-196.
- Zainol Bidin & Kamil Md. Idris. 2009. Sikap, norma subjektif dan kawalan gelagat ditanggap terhadap niat gelagat kepatuhan zakat pendapatan gaji. *The International Journal of Islamic Studies* 16(1): 31-55.

PENGARANG

Siti Zulaikha Nasir
Pelajar Sarjana Ekonomi Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi Selangor Darul Ehsan
Malaysia
s3sitizulaikha@gmail.com

Hairunnizam Wahid
Pusat Kajian Pembangunan Inklusif dan Lestari
Fakulti Ekonomi & Pengurusan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi Selangor Darul Ehsan
Malaysia
hairun@ukm.edu.my

Mohd Ali Mohd Noor
Pusat Kajian Pembangunan Inklusif dan Lestari
Fakulti Ekonomi & Pengurusan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi Selangor Darul Ehsan
Malaysia
ali@ukm.edu.my